

УДК 336.226.1

МАТЮХ С.А.

Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Метою даної статті є визначення основних складових балансу доходів та видатків у вищих навчальних закладах за умов сучасних євроінтеграційних процесів. Досягнення поставленої мети вимагало вирішення наступних завдань: дослідити особливості формування складових балансу доходів та видатків у вищих навчальних закладах; виявити тенденції розвитку складових балансу доходів та видатків у зарубіжних вищих навчальних закладах; сформувати методи визначення вартості ціни за навчання у вищих навчальних закладах.

У процесі написання статті використовувались такі загальнонаукові *методи*: теоретичного узагальнення, системного підходу та конкретизації – при визначенні економічної ефективності та показників для її оцінки, а також сутності, мети і завдань формування доходів та витрат ВНЗ; аналізу – для оцінки існуючих підходів до визначення ефективності діяльності державного вищого навчального закладу та забезпечення виконання методик визначення вартості навчання; синтезу – при формуванні комплексу принципів та системи методів управлінського обліку.

У даній статті запропонована *методика* розрахунку у вигляді балансу, що відображає в одній частині надходження коштів, в іншій - напрямки їх витрачання. У заключній частині методики запропоновано ранжувати витрати за їх значимістю і напряму використання на три групи: життєво необхідні витрати, актуальні витрати й бажані витрати. До життєво необхідним віднесені витрати, без яких ВНЗ не зможе продовжувати свою діяльність; до групи актуальних - витрати, без яких неможливо утримувати необхідний рівень конкурентоспроможності ВНЗ; до бажаних - витрати, які здатні підняти ВНЗ на рівень престижного з розвинутою системою наукових досліджень.

Новизною є те, що у процесі здійснення реформи освіти у вищій школі слід, на нашу думку, виділити ВНЗ, які держава вважає життєво важливими і готова фінансувати в рамках першої групи. Друга і третя група витрат повинні забезпечуватися, в основному, з недержавних джерел, тобто за рахунок комерційної діяльності ВНЗ.

Ключові слова: економічна ефективність, діяльності ВНЗ, доходи ВНЗ, витрати ВНЗ, вартість навчання студентів.

Вступ. Складне економічне становище України та необхідність переходу національної економіки зі стадії перехідних процесів в фазу стійкого розвитку в умовах зменшення приросту трудових ресурсів надають особливу значимість підвищенню ефективності використання сукупної робочої сили, яка знаходиться в розпорядженні суспільства. Складність технологічних процесів, зростання рівня їх технічної оснащеності, забезпечення високих темпів розвитку науки і техніки,

обумовлені необхідністю досягнення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, вимагають наявності кваліфікованих фахівців і відповідної системи їх підготовки. Тому державна система надання освітніх послуг та, зокрема, послуги вищих навчальних закладів (ВНЗ) стають найважливішими чинниками формування і розвитку економічного потенціалу країни. Однією з найбільш складних проблем, які постають перед ВНЗ в умовах транзитивної економіки, є формування балансу доходів та видатків у вищих навчальних закладах.

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються в суспільстві, створили в деякій мірі негативний вплив на вітчизняну вищу школу, призвели до необхідності розробки нових підходів до формування балансу доходів та витрат у вищих навчальних закладах. Слідом за зарубіжними дослідниками Ф. Котлером, Дж. Ю. Стігліцем, методологічні засади формування доходів та видатків у ВНЗ, прикладні питання його функціонування стали досліджувати вітчизняні фахівці: Ю. Вітренко, І. Грищенко, В.Луговий, Т. Оболенська, Є.Сафонова, М. Степко. Не дивлячись на велику кількість наукових праць та значних досягнень в теорії і практиці формування балансу доходів та видатків у вищих навчальних закладах, потрібно зазначити, що зарубіжні та вітчизняні науковці вивчають тільки окремі складові формування доходів та видатків ВНЗ, в тому числі і освітніх послуг, і фактично відсутні розробки комплексного і систематичного підходу.

Постановка завдання. Мета наукового дослідження полягає у визначенні основних складових балансу доходів та видатків у вищих навчальних закладах за умов сучасних євроінтеграційних процесів. Досягнення поставленої мети вимагало вирішення наступних **завдань**: дослідити особливості формування складових балансу доходів та видатків у вищих навчальних закладах; виявити тенденції розвитку складових балансу доходів та видатків у зарубіжних вищих навчальних закладах; сформулювати методи визначення вартості ціни за отримання освітньої послуги у вищих навчальних закладах.

Основний матеріал. Вищі навчальні заклади підлягають державній реєстрації як юридична особа у встановленому законом порядку. Вони мають передбачену для цього організаційно-правову форму (освітня установа), формують самостійний баланс і кошторис доходів і витрат. В установчих документах навчального закладу передбачається не заборонена законодавством господарська діяльність.

У науковій літературі підприємництво за характером діяльності розглядається в таких формах: комерційне підприємництво — це господарська діяльність, яка приносить прибуток; некомерційне підприємництво — господарська діяльність, яка не пов'язана з отриманням прибутку. Це робота в «некомерційній» сфері державному

секторі, освіті, охороні здоров'я тощо, де елементи підприємницької діяльності відіграють другорядну роль.

Господарська діяльність, що здійснюється без мети одержання прибутку, вважається некомерційною господарською діяльністю. Державним ВНЗ України надано право здійснювати цей вид господарської діяльності. Державні ВНЗ України належать до неприбуткових, некомерційних організацій. Характерні особливості таких організацій полягають у тому, що: метою організації є не максимізація прибутку, а розв'язання певних суспільних проблем; дохід організації спрямовується на фінансування її основної діяльності й не може розподілятися між працівниками. [1, с.92]. Так, вклавши значні кошти в навчальний процес, можна обладнати аудиторії та лабораторії, створити чудову бібліотеку, запросити кращих викладачів, облаштувати побут студентів, але у зв'язку із цим виникне проблема фінансування, а як відомо на даному етапі державні кошти забезпечують ВНЗ тільки фізичне виживання. Студенти, які навчаються на комерційній основі, не можуть покрити усі витрати, у зв'язку із низькою платоспроможністю населення України, тому підвищувати плату за навчання немає можливості. ВНЗ повинні вести власні комерційні програми, залучаючи кошти спонсорів та інвесторів, а система вартості навчання має бути адекватна ринковій і соціальній ситуації.

При цьому слід враховувати, що практично усі ВНЗ мають освітні програми із різних форм навчання, які зазначені у новому Законі «Про вищу освіту» [2]. Різниця у витратах на навчання, як і престижність їх різних форм, диктують необхідність розробки системи оплати. Першим кроком в цьому напрямі має стати створення системи підрахунку витрат на різні форми навчання. В цьому питанні можна виділити дві істотні проблеми. Перша стосується методики розрахунків, друга – можливості отримання даних для адекватного обчислення витрат. Для вирішення першої проблеми можна запропонувати певну форму і методику підрахунку вартості навчання. Для другої – при підрахунках вимагається узгоджена оцінка осіб: від адміністрації і професорсько-викладацького складу ВНЗ до студентів. Слід сказати, що оцінка вартості навчання в різних країнах може носити суб'єктивний характер, в силу різниці життєвого рівня і традицій кожної країни. Для підрахунку реальних витрат на навчання одного студента можна користуватися даними ВНЗ, державної або галузевої статистики, а також опитуваннями студентів. Методика розрахунку вартості освіти передбачає визначення мінімальної і максимальної сум, які ВНЗ може отримати з одного студента за навчання. В методиці повинні враховуватися усі фактори, включаючи державне (галузеве) фінансування, надходження від

студентів, які навчаються на комерційній основі, вливання з благодійних (спонсорських) джерел, інвестиції підприємств.

Визначивши суми, які повинен мати в розпорядженні ВНЗ для побудови розумної системи навчання, включаючи науково-дослідну роботу, практику, соціально-побутові і культурні умови, можна підрахувати, якими мають бути залучені додаткові (позабюджетні) кошти і вартість навчання студентів. Форма розрахунку надається у вигляді балансу, який відображає в одній частині надходження коштів, в іншій – напрями їх використання. Ефективність подібної інформації обумовлена тим, що ця схема розроблена в рамках бухгалтерського обліку. Проте на відміну від традиційного бухгалтерського обліку, вважаємо необхідним ранжувати витрати за їх значимістю, а також розподілити їх на три групи: життєво необхідні витрати; актуальні витрати; бажані витрати.

До життєво необхідних відносяться витрати, без яких ВНЗ не зможе продовжувати свою діяльність. До групи актуальних - витрати, без яких неможливо підтримувати необхідний рівень конкурентоспроможності ВНЗ. До бажаних - витрати, які здатні підняти престиж і рейтинг ВНЗ. З цього виходить, що в процесі здійснення реформи освіти у вищій школі, слід передбачити виокремлення ВНЗ, які держава вважає життєво важливими для себе, і готова фінансувати в рамках першої групи. Друга і третя група витрат повинні забезпечуватися, в основному, з недержавних джерел, тобто за рахунок комерційної діяльності ВНЗ.

Подібний підхід, зокрема, зробить необхідним організацію у ВНЗ ринкового менеджменту, який дозволить проводити різноманітну діяльність по залученню коштів.

Прийнята сьогодні система «латання дір» за рахунок студентів, які навчаються на комерційній основі, багатьма дослідниками, небезпідставно, визнається неспроможною.

Таким чином, першим кроком формування економіки ВНЗ має бути розрахунок витрат на виробничо-господарську діяльність навчального закладу. Загальна схема доходів і витрат може виглядати у вигляді балансу, поданого схематично в таблиці 1.

Таблиця 1

Баланс доходів і витрат ВНЗ

Доходи	Σ	Витрати	Σ
1. Цільове державне (галузеве) фінансування: 1.1. Цільові кошти держави/регіону/галузі 1.2. Державне субсидування студентів		1. Життєво необхідні витрати 1.1. Заробітна плата ПВС 1.2. Заробітна плата допоміжного персоналу 1.3. Комунальні платежі	
2. Комерційні надходження: 2.1. Субсидії найбільш важливим і високовитратним в навчанні ВНЗ 2.2. Гранти на цільові програми 2.3. Комерційні проекти ВНЗ 2.4. Спонсорська допомога підприємств, організацій і приватних осіб 2.5. Цільові інвестиції приватних осіб та організацій 2.6. Оплата навчання студентами, які навчаються на комерційній основі		2. Актуальні витрати 2.1. Утримання гуртожитків 2.3. Утримання їдалень 2.4. Формування і оновлення бібліотечних фондів 2.5. Будівництво і утримання спортивних споруд, актових залів 2.6. Оплата участі студентів і ПВС у конференціях та стажуваннях 2.7. Забезпечення новаційних лабораторних фондів і приватних занять 2.8. Ремонт 2.9. Оновлення обладнання в аудиторіях та інших приміщеннях ВНЗ 2.10. Утримання комп'ютерних класів, технічного і програмного забезпечення, виходу в Інтернет	
3.1 Комерційні проекти ВНЗ 3.2. Спонсорська/благодійна допомога підприємств, організацій і приватних осіб 3.3 Цільові інвестиції приватних осіб і організацій		3. Бажані витрати: 3.1. Будівництво і утримання культурних і спортивних споруд 3.2 Формування і оновлення інфраструктури 3.3 Благоустрій території, навчальних корпусів, гуртожитків, та інших споруд, які належать ВНЗ	
Разом		Разом	

Як бачимо, вартість навчання повинна стосуватися тільки першої і другої частини витрат. При цьому держава бере на себе цільове фінансування першої частини витрат, а також, в окремих випадках, забезпечує виділення державних грантів на часткове покриття другої частини доходів ВНЗ. Все інше забезпечується із коштів, які одержують за рахунок платних студентів (деяка доля другої частини доходів ВНЗ) і їх спонсорів (фінансування другої і третьої частин доходів).

Сьогодні ситуація з витрачанням коштів виглядає таким чином: усі доходи ВНЗ з різних джерел витрачаються на першочергові потреби, тому іноді замість нормального фінансування, відбувається так зване «латання дір».

Успішно функціонуючі ВНЗ у більшості країн виділяють для особливо обдарованих студентів спеціальні стипендії, причому величина їх цілком достатня для покриття життєво необхідних витрат під час навчання. Продиктована подібна лояльність цілком раціональними міркуваннями: престижем, потребою в підтримці талантів, використанні знань студентів.

Крім того, університети зазвичай створюють спеціальні робочі місця, на які приймаються переважно свої студенти. Це сфера послуг, наукові лабораторії, дослідницькі фірми, проектні організації. Праця студентів дешевша, кваліфікація вища. Разом з тим, вони дістають можливість, не покидаючи навчання, заробляти на навчання і/або власні потреби, одночасно отримуючи неоцінний практичний досвід і кваліфікацію.

Складнішим є питання про конкретні суми, які слід отримати за навчання у тому або іншому ВНЗ (причому незалежно від того, здійснюється державне фінансування або це плата за навчання студентів). Іншими словами, проблема полягає в тому, яка доля актуальних витрат повинна погашатися з сум, які стягуються за навчання, яку ВНЗ повинен отримати (заробити) самостійно. Тут враховуються різні фактори, до основних з яких, на наш погляд, відносяться наступні:

- положення ВНЗ в конкурентному середовищі (престижність);
- розвиненість інфраструктури (стан аудиторій, лабораторій, бібліотеки, гуртожитків, їдалень, місць для відпочинку);
- можливість оплачувати освітній процес з боку держави і приватних осіб;
- величина і розвиненість комерційної поза освітньої діяльності ВНЗ;
- державна, галузева і корпоративна підтримка ВНЗ.

Як правило, ВНЗ для залучення студентів відкривають престижні комерційні спеціальності, причому не завжди обґрунтовано. Окрім бажання відкрити нову спеціальність, у ВНЗ має бути присутнім обов'язкова основа для неї: науково-педагогічні кадри, матеріально-технічна база, достатній бібліотечний фонд за фахом. Для того, щоб виконати ці умови, ВНЗ свідомо йде на скорочення фінансування витрат для інших факультетів. Щоб уникнути цих проблем, Міністерству освіти і науки слід розробити інструктивні і методичні матеріали, які дозволять уніфікувати процедуру відкриття нових спеціальностей і допоможуть ВНЗ знайти для цих цілей додаткові кошти.

У зарубіжних ВНЗ для визначення вартості ціни використовуються наступні методи:

- метод мінімальних сум, який дає можливість визначити кошти, які дозволяють ВНЗ існувати. Отримана сума ділиться на планову кількість платних місць;

- метод порівнянь, за допомогою якого відстежуються ціни на навчання в інших ВНЗ, діючих в регіоні. Потім робиться коригування з урахуванням приблизної оцінки рівня престижу ВНЗ або спеціальностей в порівнянні з іншими;

- метод максимальних сум, при якому ВНЗ призначає вартість навчання, виходячи з максимально можливих величин;

- «максимальний» метод, де розмір вартості навчання не розраховується, а береться довільно, в основному за рішенням ректора, який володіє авторитарними методами управління.

На жаль, жоден з цих методів не можна вважати повністю ефективним. На наш погляд, найкращий варіант розрахунку повинен ґрунтуватися на маркетинговій оцінці ВНЗ і якості навчання. Одним з ключових моментів при призначенні вартості залишається визначення її раціональної величини.

Як відзначалося раніше, неможливо знайти просто обчислювану суму, оскільки на величину оплати впливають багато факторів. Використовуючи умілий маркетинг, можна призначити саме ту ціну, яка забезпечить оптимальний результат.

Методика призначення вартості навчання повинна виходити з інтересів наступних груп :

- держави (в особі регіональних органів управління освіти);
- галузей народного господарства (в особі галузевих міністерств, відомств, підприємств, організацій);

- вищих навчальних закладів (в особі керівництва і співробітників);

- тих, хто навчаються (студентів, слухачів, фізичних, юридичних осіб, які забезпечують плату за навчання);

- громадян (працівників підприємств і організацій в особі їх керівництва, менеджерів, службовців, робітників, непрацюючих осіб, які знаходяться під опікою держави).

Для того, щоб зрозуміти, наскільки ефективною може бути схема плати за навчання, пропонуємо проаналізувати витрати (затрати) і доходи (результати) кожної з цих основних зацікавлених груп. Наприклад, для досягнення безпеки країни держава повинна фінансувати вкладення у вищу школу. Так вона зможе забезпечити достатній рівень стратегічних наукових розробок.

Відповідно до важливості завдань визначається частка витрат, яку покриває та або інша група зацікавлених осіб. Так, високотехнологічні виробництва приносять більше прибутку, ніж сировинні галузі. Відповідно, державі вигідніше налагоджувати сучасне переробне виробництво. Необхідно створювати науково-дослідні центри, підтримувати високотехнологічні промислові комплекси, сприяти розвитку престижних ВНЗ, розвивати привабливі райони для туристів. Вважаємо, що в цьому випадку в країну повернуться ті грошові кошти, які сьогодні з неї вивозяться, в тому числі і «тіньові».

В цьому випадку на перший план виходить питання кредитування студентів на період навчання. Але, на жаль, система кредитування освітньої діяльності у ВНЗ ще недостатньо розроблена та потребує ґрунтовного удосконалення. Зауважимо, що кредитування студентів можуть здійснювати не лише родичі або банки. У більшості країн кредитуванням і спонсоруванням найбільш здібних студентів займаються підприємства, громадські або благодійні фонди, самі ВНЗ. В разі державного фінансування таких заходів в нашій країні можуть з'явитися можливості для розвитку різних форм підтримки студентів на період навчання.

Існують й більш економічні форми отримання вищої освіти: колективна та індивідуальна. До них відносяться заочне навчання і один з найбільш перспективних сучасних його різновидів – дистанційне. Не можна не визнати, що традиційне заочне навчання має істотні недоліки, про методи подолання яких замислюються люди різних професій. Одним з напрямів підвищення ефективності безконтактної форми освіти сьогодні стають різноманітні способи дистанційного навчання з використанням сучасних технічних засобів: освітнього телебачення і радіо, комп'ютерних мереж (включаючи Інтернет), відео - і аудіо записів, гіпертекстів, супертьюторів. Економічний ефект цих форм навчання проявляється в двох видах. З одного боку, скорочуються витрати ВНЗ, у тому числі на утримання будівель і споруд (електроенергія, вода, орендна плата), загальнопромислові витрати (навчальне устаткування, меблі), частково на заробітну плату

професорсько-викладацького складу і допоміжного персоналу. Направду, збільшуються накладні витрати (поштові, оплата послуг електронної пошти), а також витрати на розробку і розмноження навчально-методичних матеріалів (програм, підручників, практикумів, у тому числі і на електронних носіях), проте ці витрати істотно менші, ніж при денній формі навчання і цілком покриваються оплатою студентами своєї освіти.

Висновок. Методика розрахунку вартості освіти передбачає визначення мінімальної і максимальної сум, які ВНЗ може одержати з одного студента. У ній враховані всі фактори, включаючи державне (галузеве) фінансування, надходження у вигляді плати студентів за навчання, вливання з благодійних (спонсорських) джерел, інвестиції підприємств. Визначивши суму, на яку може розраховувати ВНЗ, щоб побудувати розумну систему навчання, включаючи науково-дослідну роботу, практику, соціально-побутові та культурні умови, можна підрахувати масштаби (обсяги) залучення позабюджетних коштів і вартість навчання студентів.

Така методика розрахунку представлена нами у вигляді балансу, що відображає в одній частині надходження коштів, в іншій - напрямки їх витрачання. У заключній частині методики запропоновано ранжування витрати за їх значимістю і напряму використання на три групи: життєво необхідні витрати, актуальні витрати й бажані витрати. До життєво необхідних віднесені витрати, без яких ВНЗ не зможе продовжувати свою діяльність; до групи актуальних - витрати, без яких неможливо підтримувати необхідний рівень конкурентоспроможності ВНЗ; до бажаних - витрати, які здатні підняти ВНЗ на рівень престижного з розвиненою системою наукових досліджень.

У процесі здійснення реформи освіти у вищій школі слід, на нашу думку, виділити ВНЗ, які держава вважає життєво важливими і готова фінансувати в рамках першої групи. Друга і третя група витрат повинні забезпечуватися, в основному, з недержавних джерел, тобто за рахунок комерційної діяльності ВНЗ. Подібний підхід, зокрема, зробить необхідну організацію у ВНЗ ринкового менеджменту, який дозволить проводити різноманітну діяльність із залучення коштів. Існуюча сьогодні система "латання дірок" за рахунок студентів, що навчаються на комерційній основі, не в змозі скласти міцну основу для функціонування вищої школи.

Таким чином, першим кроком формування фінансових ресурсів ВНЗ може стати нормативний розрахунок витрат на виробничо-господарську діяльність, оплату комунальних послуг, капітальні витрати для навчального комплексу за схемою доходів і витрат у вигляді балансу. Більш складним є питання розрахунку конкретних сум

плати за навчання для окремого ВНЗ. Іншими словами, проблема полягає в тому, яка частка актуальних витрат повинна погашатися з сум, що стягуються за навчання, а яку - ВНЗ повинен заробити самостійно.

На наш погляд, кожен ВНЗ повинен вирішити це завдання самостійно з урахуванням різних факторів, до основних з яких, відносяться: положення ВНЗ в конкурентному середовищі (престижність); розвиненість інфраструктури (стан аудиторій, лабораторій, бібліотеки, гуртожитків, їдалень, місць для відпочинку); можливість оплачувати освітній процес державою і приватними особами; масштаб комерційної освітньої діяльності ВНЗ, не пов'язаної безпосередньо з процесом навчання; галузева чи корпоративна підтримка ВНЗ.

Таким чином, на наш погляд, оптимальним буде варіант розрахунку, заснований на маркетинговій оцінці вузу і якості навчання. Тому одним з ключових моментів при визначенні оплати навчання залишається розрахунок її доступною величини. Підводячи підсумок, слід зазначити, що держава, як і ВНЗ, ще не визначилася зі своїм відношенням до вищої школи і способів вирішення її проблем. Зокрема, з таких актуальних, як підвищення рентабельності ВНЗ, створення наукових шкіл, розвиток педагогічних кадрів і організація ефективних систем навчання.

Аналіз цих проблем дасть можливість визначити напрями подальшого розвитку вищої школи і розробити методи їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Грищенко І.М. Професійна освіта в системі економічних досліджень: [монограф.] / І.М. Грищенко.- К.:Грамота, 2014.-90 с .
2. Закон України про вищу освіту від 01.07.2014 №1556-VII
3. Вітренко Ю.М. Основні напрями реформування економічного механізму вищої освіти/ Ю.М. Вітренко// Вісник КНУТД– 2011. – №5. – С. 316.
4. Луговий Ю.М. Фінансово-економічне забезпечення дослідницько-інноваційної діяльності вітчизняної та світової освіти: порівняльний аналіз / В.І. Луговий, Ж.В.Таланова // Вісник КНУТД– 2012. – №4. – С. 16.
5. Степко Ю.М. Вища освіта в системі суспільно-економічних відносин: нові реалії для України/ Ю.М. Степко// Вісник КНУТД– 2012. – №4. – С. 314.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ БАЛАНСА ДОХОДОВ И РАСХОДОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

МАТЮХ С.А.

Хмельницький національний університет

Целью данной статьи является определение основных составляющих баланса доходов и расходов в высших учебных заведениях в условиях современных интеграционных процессов. Достижение поставленной цели потребовало решения следующих задач: исследовать особенности формирования составляющих баланса доходов и расходов в высших учебных заведениях; выявить тенденции развития составляющих баланса доходов и расходов в зарубежных высших учебных заведениях; сформировать методы определения стоимости цены за обучение в высших учебных заведениях.

В процессе написания статьи использовались такие общенаучные **методы**: теоретического обобщения, системного подхода и конкретизации - при определении экономической эффективности и показателей для ее оценки, а также сущности, целей и задач формирования доходов и расходов вуза; анализа - для оценки существующих подходов к определению эффективности деятельности государственного высшего учебного заведения и обеспечения выполнения методик определения стоимости обучения; синтеза - при формировании комплекса принципов и системы методов управленческого учета.

В данной статье предложена **методика** расчета в виде баланса, отражающего в одной части денежных средств, в другой - направления их расходования. В заключительной части методики предложено ранжировать расходы по их значимости и направления использования на три группы: жизненно необходимые расходы, актуальные расходы и желаемые расходы. К жизненно необходимым отнесены расходы, без которых вузов не сможет продолжать свою деятельность; к группе актуальных - расходы, без которых невозможно содержать необходимый уровень конкурентоспособности вуза; к желаемым - затраты, которые способны поднять вузов на уровень престижного с развитой системой научных исследований.

Новизной является то, что в процессе осуществления реформы образования в высшей школе следует, по нашему мнению, выделить вузы, которые государство считает жизненно важными и готово финансировать в рамках первой группы. Вторая и третья группа расходов должны обеспечиваться, в основном, из негосударственных источников, т.е. за счет коммерческой деятельности вуза.

Ключевые слова: *экономическая эффективность, деятельность вузов, доходы вуза, расходы вузов, стоимость обучения студентов.*

PECULIARITIES OF BALANCE OF INCOME AND EXPENDITURE FORMATION IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

MATYUCH S.

Khmelnysky National University

The article is **aiming** to determine the main components of the balance of income and expenditures in higher educational establishments under the conditions of modern European integration. According to the aim of investigation we uncovered the following goals: to investigate the peculiarities of components of the balance of income and expenditures formation in higher educational establishments; to identify trends of components of the balance of income and expenditures development in foreign institutions of higher education; to develop methods of determining the tuition fee in higher educational establishments.

In the process of article writing the following general scientific **methods** were used: theoretical generalization, systematic approach and specification - for determining economic effectiveness and indicators for its evaluation and also for determining the nature, purpose and objectives of income and expenditures formation; analysis - to evaluate existing approaches for determining the effectiveness of the state higher education institution and to ensure the accomplishment of methods of determining the tuition fee; synthesis - for the formation of a complex of principles and system of methods for management accounting.

In this article we offer the method of calculation in the form of a balance which reflects income of the university on the one hand and its expenses on the other. In the final part of our **methodology**, it is offered to classify the expenses according to their significance and usage into three groups: essential expenses, actual expenses and desired expenses.

Essential expenses are those, without which a university would not be able to continue its activity; actual expenses are those which are necessary to maintain the level of competitiveness of a university; the desired expenses are costs that can raise the level of a university to the prestigious one with a developed system of scientific research.

The **novelty** of our investigation is that we suppose that in the process of higher education reformation there should be singled out those universities, which the state considers to be vital and is ready to finance them in the first place. The second and the third group of expenses should be provided mainly by private sources, that is at the expense of the commercial activity of a university.

Key words: *economic effectiveness of the university, income of the university, university expenses, tuition fee.*